

Sygn. akt III UK 9/20

POSTANOWIENIE

Dnia 15 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania P. D.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 15 grudnia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 25 września 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od skarżącego P. D. na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 25 września 2019 r. oddalił apelację wnioskodawcy P. D. od wyroku Sądu Okręgowego w (...) z 28 lutego 2018 r., który oddalił jego odwołanie od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. z 9 grudnia 2015 r., stwierdzającej, że w okresie od 1 stycznia 2015 r. z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w Polsce i pracy najemnej wykonywanej na rzecz słowackiego pracodawcy M. s.r.o. na terenie Słowacji zastosowanie w stosunku do wnioskodawcy ma polskie ustawodawstwo w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej.

Sąd ustalił, że wnioskodawca prowadzi działalność gospodarczą w Polsce. 1 stycznia 2015 r. zawarł umowę o pracę jako promotor usług i produktów w wymiarze 10 godzin miesięcznie za wynagrodzeniem 40 euro z M. s.r.o. w C. na Słowacji. Pozwany po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego pismem z 18 września 2015 r. poinformował wnioskodawcę, że od 1 stycznia 2015 r. ma wobec niego zastosowanie ustawodawstwo polskie na podstawie art. 11 ust. 3 lit a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr (...) w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz że ustalenie to ma charakter tymczasowy. Pismo to zostało doręczone słowackiej instytucji ubezpieczeniowej – Socialnej Poistovni w B., która nie złożyła sprzeciwu. Po upływie dwumiesięcznego okresu pozwany wydał skarżoną decyzję z 9 grudnia 2015 r. Socialna Poistovna wydała decyzję o nieobjęciu skarżącego od 1 stycznia 2015 r. obowiązkowym ubezpieczeniem chorobowym, emerytalnym i od utraty pracy, jako pracownika firmy M. s.r.o. Postępowanie odwoławcze zostało przerwane przez słowacki organ rentowy do czasu „dokładnego i całkowitego stwierdzenia stanu rzeczy”. Sąd uznał decyzję pozwanego za prawidłową, gdyż pismo z 18 września 2015 r., ustalające, że wnioskodawca podlega ustawodawstwu polskiemu jest zgodne z art. 16 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr (...) z 16 września 2009 r., dotyczącego wykonania rozporządzenia nr 883/2004. Zostało doręczone słowackiemu ubezpieczycielowi 21 września 2015 r., a Socialna Poistovna nie wniosła sprzeciwu w terminie dwóch miesięcy. Wobec wyczerpania trybu postępowania określonego w rozporządzeniu wykonawczym nie było podstaw do zawieszenia postępowania w sprawie. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji potwierdził prawidłowość decyzji, w szczególności to, że jej wydanie poprzedzało ustalenie takiego ustawodawstwa za ten sam okres pismem z 18 września 2015 r. – o charakterze tymczasowym, natomiast instytucja słowacka nie zgłosiła zastrzeżeń (art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego). Wobec tego decyzja zaskarżona stanowi efekt „wspólnego porozumienia”, o którym mowa w art. 16 ust. 4 *in fine* rozporządzenia wykonawczego, które nie ma instytucjonalnej formy. Akceptacja ustalonego ustawodawstwa może zatem nastąpić w sposób milczący. Ponieważ stanowisko obu instytucji było zgodne, polski organ ubezpieczeniowy nie mógł wydać decyzji o właściwym dla

ubezpieczonego ustawodawstwie słowackim. Sąd nie zajmował się ważnością umowy o pracę ani ustaleniami w zakresie dotyczącym wykonywania przez wnioskodawcę pracy najemnej za granicą. Niepotwierdzenie ubezpieczenia przez instytucję drugiego państwa, w którym świadczona jest praca marginalna, wiąże polskie organy ubezpieczeń społecznych. Jeżeli więc słowacka instytucja odmówiła uznania pracy świadczonej na jej terenie przez polskiego przedsiębiorcę jako podstawy podlegania ubezpieczeniu społecznemu, to do ostatecznego zakończenia sporu w słowackim systemie rozpoznawania spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych polskie sądy przyjmują jako wiążące niepodleganie temu ubezpieczeniu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2018 r., II UK 557/17).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c.

Nieważność postępowania wynika z pominięcia w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego i niedostrzeżenia przez Sąd drugiej instancji, iż doszło do nieważności postępowania i nie uwzględnienia tego zarzutu.

Skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, gdyż organ rentowy nie przeprowadził w sposób prawidłowy postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką, w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. brak marginalnego charakteru pracy najemnej oraz powodów wyłączenia wnioskodawcy spod obowiązkowych ubezpieczeń społecznych na terenie Słowacji. Sąd drugiej instancji oparł się wyłącznie na tym, że organ słowacki nie wniósł zastrzeżeń do tymczasowego ustawodawstwa w terminie dwóch miesięcy i nie wydał decyzji o podleganiu ubezpieczeniom społecznym na terenie Słowacji, nie bacząc na to, że tryb postępowania organu polskiego był niezgodny z art. 16 rozporządzenia wykonawczego. Brak jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowania wyjaśniające z instytucją słowacką, w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, wymiaru czasu pracy, ważności przedłożonych przez ubezpieczonego dokumentów potwierdzających rzeczywiste wykonywanie pracy, a także prawomocnej decyzji wyłączającej spod obowiązkowych ubezpieczeń P. D., świadczył o wadliwości

postępowania organów rentowych, co uzasadniało uchylenie zaskarżonej decyzji. W sprawie brak było jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowania wyjaśniające z instytucją słowacką, w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, a także braku aktualnego i co najważniejsze prawomocnego statusu ubezpieczenia społecznego na Słowacji. Sąd drugiej instancji oparł się wyłącznie na stanowisku organu rentowego, który samowolnie ocenił wykonywaną na Słowacji pracę nie podając przyczyn uznania wykonywanej pracy za marginalną, mimo niewniesienia sprzeciwu do ustalenia „tymczasowego” przez słowacką instytucję i mimo niewypracowania wspólnego stanowisko między obiema instytucjami. Brak kompetencji Sądu pierwszej i drugiej instancji do oceny czy praca wnioskodawcy miała charakter marginalny oraz braku dowodów świadczących o marginalności pracy wnioskodawcy i tym samym o zasadności zastosowania przez organ rentowy art. 14 ust. 5b rozp. wykonawczego, uzasadniał zmianę przez Sąd drugiej instancji zaskarżonego wyroku poprzez uchylenie zaskarżonej decyzji.

Pozwany w odpowiedzi wniósł o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie kosztów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Nie wystąpiła nieważność postępowania, gdyż słowacki pracodawca nie jest zainteresowanym w sprawie o podleganie ubezpieczeniom społecznym skarżącego w kraju z tytułu wykonywanej działalności gospodarczej. Polski organ rentowy (pозwany) w ogóle nie wkroczył decyzją wydaną na podstawie przepisów o koordynacji - rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr (...) w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr (...) z 16 września 2009 r. dotyczące wykonania rozporządzenia nr (...) - w treść prywatnego stosunku pracy między pracownikiem (wnioskodawcą) i słowackim pracodawcą. Stosunek pracy jest wówczas poza kontrolą polskiego organu, podobnie jak i to czy z tego tytułu

wnioskodawca podlegał słowackiemu ubezpieczeniu społecznemu. Postępowanie w sprawie nie miało wpływu na prawa lub obowiązki pracodawcy słowackiego – art. 379 pkt 5 k.p.c. i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. Zgodnie z zasadą terytorialności, chodzi o prawa i obowiązki wynikające z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych, dlatego przepis ten nie ma zastosowania do praw i obowiązków wynikających z porządków prawnych innych krajów członkowskich Unii, o których rozstrzygają odpowiednie organy tych krajów wedle obowiązującego w nich prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, postanowienie z dnia 18 grudnia 2018 r., II UK 507/17).

Skarżący nie wykazuje, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Ocena prawidłowego postępowania wyjaśniającego w kwestii czy praca skarżącego miała charakter marginalny ustępuje, gdy organ drugiego Państwa - Socialna Poistovna wydał decyzję o nieobjęciu skarżącego od 1 stycznia 2015 r. obowiązkowym ubezpieczeniem chorobowym, emerytalnym i od utraty pracy, jako pracownika firmy M. s.r.o. Polski organ nie mógł i nie musiał tego kwestionować, zwłaszcza, że po wniosku nie ustalił tymczasowo podlegania skarżącego ustawodawstwu słowackiemu, co nie spotkało się już na tym początkowym etapie ze sprzeciwem organu drugiego Państwa. Taka sytuacja nie musiała składać się na spór między organami, który wymagałby koncyliacji i wypracowania wspólnego stanowiska. Zwłaszcza, że organ ani sąd krajowy nie rozstrzygają samodzielnie o stosunku zatrudnienia i ubezpieczenia społecznego za granicą. W tej sprawie ustalono jednoznaczne stanowisko (decyzję) organu drugiego Państwa o niepodleganiu skarżącego ubezpieczeniu społecznemu za granicą. Inaczej ujmując nie było podstaw w tym postępowaniu do ustalenia zbiegu tytułów ubezpieczenia, czyli ubezpieczenia słowackiego z tytułu zatrudnienia pracowniczego, które z właściwym mu pierwszeństwem wyłączałoby ubezpieczenia w kraju z tytułu działalności gospodarczej. Zasadnie stwierdził Sąd Apelacyjny, że niepotwierdzenie ubezpieczenia przez instytucję drugiego państwa, w którym świadczona jest praca marginalna, wiąże polskie organy ubezpieczeń społecznych. W świetle ostatniej uchwały Sądu Najwyższego można dodać, iż stanowisko organu drugiego Państwa ma znaczenie nawet gdy skarżący uzyska korzystne rozstrzygnięcie Sądu drugiego

Państwa, które nie od razu przenosi się na ustalenie ustawodawstwa właściwego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2020 r., III UZP 4/18).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.